

Територіальні особливості формування системи продовольчого забезпечення

Румик І.І.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту
Університету економіки та права «Крок», м. Київ

У статті здійснено теоретичний аналіз сутності системи продовольчої безпеки на регіональному рівні. Проаналізовано обсяги виробництва та споживання основних видів продовольства. Обґрунтовано практичні напрями вдосконалення існуючої регіональної системи продовольчої безпеки. Зроблено висновки та пропозиції щодо підвищення рівня продовольчого забезпечення в регіонах.

Ключові слова: продовольче забезпечення, регіон, виробництво, споживання, продукти харчування, імпорт, продовольча безпека.

Румык И.И. ТЕРРИТОРИАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

В статье осуществлен теоретический анализ сущности системы продовольственной безопасности на региональном уровне. Проанализированы объемы производства и потребления основных видов продовольствия. Обоснованы практические направления усовершенствования существующей системы продовольственной безопасности. Сделаны выводы и предложения относительно повышения уровня продовольственного обеспечения в регионах.

Ключевые слова: продовольственное обеспечение, регион, производство, потребление, продукты питания, импорт, продовольственная безопасность.

Rumyk I.I. TERRITORIAL FEATURES OF FORMING THE SYSTEM OF FOOD PROVIDING

In the article the theoretical analysis of essence of the system of food security is executed on regional level. Production and consumption of basic types of food provisions are analysed. The practical ways of improvement of the existent regional system of food security are grounded. Author own conclusions and suggestion in relation to the increasing of level of food providing in regions are done in research.

Keywords: food providing, region, production, consumption, food stuffs, import, food security.

Постановка проблеми. В сучасних складних умовах формування соціально орієнтованої ринкової економіки, підвищення якості життя населення та гарантування економічної, в т.ч. продовольчої безпеки, вимагає побудови ефективної системи продовольчого забезпечення як країни, так і окремих територіальних одиниць.

Важливою складовою частиною політики держави має бути продовольча безпека, яка стосується різних аспектів життєдіяльності людини, сім'ї, селища, села, міста, області й держави в цілому. Тут поєднуються важливі питання зростання економіки та розвитку економіки конкретної адміністративно-територіальної одиниці. Саме тому продовольче забезпечення слід розглядати як на загальнодержавному, так і на регіональному рівнях.

В умовах зростання ролі місцевих громад та перекладання державою багатьох важливих функцій і делегування повноважень на місцеві органи влади й управління, особливого значення набуває вирішення питання

продовольчого забезпечення. Від повноти вирішення цієї проблеми залежить соціально-економічний стан і рівень розвитку адміністративно-територіального утворення та розвиток суспільства в цілому.

Тому необхідність проведення досліджень регіонального продовольчого забезпечення, використання методик і методів, за допомогою яких можна найповніше охарактеризувати природу досліджуваного явища чи процесу з врахуванням особливостей розвитку території, удосконалення організації діяльності є важливим фактором соціально-економічного розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-методичні основи продовольчого забезпечення регіонів на різних рівнях та особливості управління регіональними агропродовольчими системами досліджувались відомими зарубіжними та вітчизняними науковцями. У нашій країні значний внесок у вирішення цих питань здійснили Білик Ю.Д. [4], Борщевський П.П. [5], Дейнеко Л.В. [7],

Лисецький А.С. [15], Пасхавер Б.Й. [17], Сичевський М.П. [18], Скидан О.В. [19] та ін.

Але слід зазначити, що питання продовольчого забезпечення на рівні конкретного регіону в сучасних умовах децентралізації та переходу місцевих органів влади й управління на принципи самофінансування і самозабезпечення залишаються недостатньо дослідженими. В основному в наукових працях розглядаються загальні питання продовольчої безпеки держави та функціонування агропромислового комплексу. Тому дослідження даної теми є актуальним питанням, важливість вирішення продовольчої проблеми постійно зростає, особливо в умовах економічного і адміністративного реформування та інтеграції до світових економічних структур.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. В сучасних умовах господарювання поняття продовольчого забезпечення набуло нового економічного значення на відміну від того, що вживалось в умовах адміністративно-планової системи, і має розглядатися як категорія ринкової економіки. Нові підходи до трактування цієї економічної категорії пов'язані або з самозабезпеченням продуктами харчування, або зорієнтовані на їх імпорт, або на поєднання власного виробництва та імпорту продовольства. Наприклад, у світі продовольче становище вважається стійким, якщо рівень перехідних запасів зерна знаходиться на позначці 17% від річного споживання [25]. Зниження запасів цього рівня свідчить про критичний стан продовольчої безпеки, що пов'язано із різким зростанням цін на зерно, в результаті чого воно стає недоступним для багатьох країн.

Дослідження вітчизняних вчених щодо виробництва та споживання основних продуктів харчування в регіонах та розвитку регіональних АПК [2; 3; 4; 5; 10; 13; 15; 16; 17; 18] свідчать, що для України в цілому та її окремих адміністративно-територіальних одиниць повне самозабезпечення продуктами харчування неможливе. На це впливають як кліматичні умови, технічний стан виробництва, так і обмеженість сировинних ресурсів, значний імпорт та відсутність єдиної концепції вирішення продовольчої проблеми.

Разом з тим, надання переваги імпорту продовольства може призвести до посилення залежності від інших країн, не гарантує безперебійне надходження продуктів харчування та веде до посилення відставання вітчизняного АПК. Тому поєднання власного виробництва та виважене ввезення імпортного про-

довольства з відповідною диференціацією за окремими видами продуктів харчування може забезпечити ефективне вирішення цього питання.

Аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем регіональної продовольчої безпеки [1; 3; 4; 14; 16; 19] дає підстави стверджувати, що продовольча безпека окремих територій передбачає досягнення критеріїв:

- фізична доступність продуктів харчування – обсяг й асортимент відповідно до затверджених норм споживання в країні з безперебійним постачанням. Забезпечується за рахунок наявних запасів продовольства та державного контролю за експортно-імпортними поставками;

- економічна доступність продуктів харчування – доходи пересічного громадянина повинні дозволяти купувати мінімальний продовольчий набір. Забезпечується за рахунок належного рівня оплати праці та контролю за цінами на основні продукти харчування. До того ж має бути можливість додаткового забезпечення продуктами за рахунок дачних ділянок і особистих господарств;

- безпека харчування – відповідність встановленим вимогам якості сировини й продуктів харчування. Забезпечується отриманням комплексу необхідних для нормальної життєдіяльності поживних речовин, безпечних для здоров'я і навколишнього середовища.

Таким чином, створення умов для ефективного функціонування продовольчого забезпечення регіону потребує комплексного вирішення на основі тісної взаємодії державних та місцевих органів влади.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження територіальних особливостей, оцінка сучасного стану та розробка напрямів підвищення ефективності управління продовольчим забезпеченням на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Рівень забезпечення продовольчої безпеки регіону залежить від розвитку власної продовольчої бази, ефективного функціонування підприємств різних форм власності, підтримки вітчизняного сільськогосподарського виробника.

Тому економічний зміст регіональної продовольчої безпеки визначає можливість забезпечення необхідних обсягів споживання продуктів харчування за рахунок власних ресурсів; рівень захисту внутрішнього ринку від надмірного імпорту продовольства; зміц-

нення економічного становища локальних товаровиробників; зниження економічної залежності територіальних утворень від інших регіонів країни.

Надійність продовольчої безпеки країни та регіону полягає у достатньому самозабезпеченні, тобто продовольчою незалежністю – постачання для переважної частини населення продуктів харчування за рахунок власного виробництва. В даний час окремі регіони України намагаються реалізувати політику, спрямовану на самозабезпечення населення відповідної території продукцією харчування, виробленою в регіоні [20, с. 39].

Однак, без імпорту продовольчих товарів не може обійтися жодна країна в світі. За його допомогою компенсують недостатню пропозицію товарів власного виробництва, можна оптимізувати структуру харчування згідно з рекомендованими фізіологічними нормами, він сприяє розвитку конкуренції на внутрішньому ринку продовольства. При такій аграрній політиці, насамперед, слід визначити, яку продукцію доцільно вивозити, а яку ввозити, тому що для кожної країни чи її регіону роз-

різняють продовольчі товари, торгівля якими вигідна для даного регіону, та продовольчі товари, торгівля якими економічно не вигідна для регіону [24]. Масовий і неконтрольований державою імпорт може призвести до спаду виробництва через скорочення виробничих потужностей вітчизняних виробників продовольства.

Таким чином, основною метою продовольчого забезпечення регіону в умовах формування ринкових відносин є забезпечення населення якісним і збалансованим раціоном харчуванням, що в свою чергу сприятиме соціально-економічному розвитку (табл. 1).

Стан кожного структурного елементу системи продовольчого забезпечення в регіоні можна описати за допомогою формули 1 [22]:

$$dA/dt = F[X(t), A(t), X(t+k), Z(t), S(t), I(t)], \quad (1)$$

де F – функція, що визначає розвиток системи продовольчого забезпечення;

$X(t)$ – стан входу (характеристика галузей народного господарства, що беруть участь в продовольчому забезпеченні в певний період часу);

Таблиця 1

Класифікація цілей та задач продовольчого забезпечення регіону

Цілі	Задачі
Визначення потреби в продовольстві	- визначення обсягів споживання продовольства відповідно до науково обґрунтованих норм специфіки регіону; - визначення факторів, що впливають на продовольчі потреби; - вибір принципів планування потреби населення регіону в продовольчих ресурсах
Формування продовольчих ресурсів	- створення продовольчих фондів і продовольчих резервів; - підвищення рівня зберігання продовольчих товарів; - задоволення потреби у продуктах, які відсутні у регіоні
Виробництво продуктів харчування	- забезпечення зростання обсягів виробництва продукції та продуктів її переробки на основі нових технологій; - забезпечення умов виробництва екологічно чистої продукції; - забезпечення охорони навколишнього середовища
Розподіл продовольчих ресурсів	- формування ринків продовольчих товарів; - забезпечення рівномірного, збалансованого асортименту продовольчих товарів в залежності від сезону; - розвиток системи зберігання, транспортування продукції та продуктів харчування; - організація забезпечення населення регіону продовольством
Споживання продуктів харчування	- оптимізація харчування населення на основі збалансованості за раціональними нормами; - підвищення якості продуктів харчування; - забезпечення фізичної, територіальної та економічної доступності продовольчих товарів
Управління процесом продовольчого забезпечення	- забезпечення узгодженої взаємодії всіх підсистем продовольчого забезпечення; - організація моніторингу продовольчого та інформаційного забезпечення з метою оцінки відповідності фактичного стану об'єкта управління заданим нормативним параметрам

Джерело: узагальнено автором на основі [12; 14; 16; 21]

$A(t)$ – динамічний стан системи, що вимірюється в прирості врожаю, посівних площ, збільшенні виробництва і реалізації продуктів харчування;

$X(t+k)$ – стан виходу (характеристика галузей, що беруть участь в продовольчому забезпеченні на прогнозний період);

$Z(t)$ – стан системи управління галузями, які беруть участь в продовольчому забезпеченні, в тому числі рівень державного впливу на галузі;

$S(t)$ – ресурсний потенціал (кліматичні умови, характеристика земель, основних засобів тощо);

$I(t)$ – інформаційний потік.

Формування системи продовольчого забезпечення регіону пов'язане з загальнодержавними економічними реформами, залежить від економічної ситуації в регіоні, рівня виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, формування продовольчого ринку в регіоні, платоспроможного попиту населення тощо. Відповідно до цього процес продовольчого забезпечення в регіоні має відповідати змісту програми соціально-економічного його розвитку – підвищення рівня і якості життя населення.

Разом з тим, реалізація цих положень повинна базуватися на сучасній економічній реальності, враховувати соціально-еконо-

Таблиця 2

Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу, грн.

	Роки								2014 до 2007
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014 ¹	
Україна	15496	20495	19832	23600	28488	32002	33473	36904	238,15
Автономна Республіка Крим	10574	13898	13933	16507	19467	22675	23595	x	x
Вінницька	9159	12061	12145	14332	17768	20253	22303	27249	297,51
Волинська	9711	12340	11796	13916	16993	19249	19817	23218	239,09
Дніпропетровська	20868	30918	27737	34709	42068	44650	46333	53749	257,57
Донецька ²	20197	26028	23137	28986	36446	38907	37830	27771	137,50
Житомирська	8485	11545	11419	14616	17184	19551	20286	23678	279,06
Закарпатська	8452	10626	10081	12278	14455	17088	17044	19170	226,81
Запорізька	18022	23232	20614	23657	27567	30656	30526	37251	206,69
Івано-Франківська	10055	12940	12485	14814	19386	23379	24022	27232	270,83
Київська	15033	20593	21769	26140	34420	40483	39988	46058	306,38
Кіровоградська	9546	13515	13096	15533	19918	22082	25533	29223	306,13
Луганська ²	13628	18338	16562	19788	25067	25950	24514	14079	103,31
Львівська	10915	13902	14093	16353	20490	24387	24937	28731	263,22
Миколаївська	12227	16175	17050	20276	23402	24838	27355	30357	248,28
Одеська	13827	19638	20341	22544	25748	27070	29118	31268	226,14
Полтавська	18500	22476	22337	29652	35246	38424	39962	48040	259,68
Рівненська	9695	12217	11699	13785	16735	18860	19003	24762	255,41
Сумська	10249	13622	13631	15711	19800	21722	23517	26943	262,88
Тернопільська	7510	9688	10240	11713	15055	16644	16819	20228	269,35
Харківська	15645	21294	21228	23639	27966	29972	31128	35328	225,81
Херсонська	8122	11944	12256	14346	16990	17910	19311	21725	267,48
Хмельницька	9100	11932	11780	13602	17260	19920	20165	24662	271,01
Черкаська	10331	14581	14393	17325	21082	24558	26168	30628	296,47
Чернівецька	7369	9771	9383	10939	13228	14529	15154	16552	224,62
Чернігівська	10081	13213	13121	15406	19357	22096	22603	26530	263,17
м. Київ	49795	61592	61088	70424	79729	97429	109402	124163	249,35
м. Севастополь	12961	16592	16966	20455	24564	25872	28765	x	x

¹ Дані, наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

² Дані за 2014 рік можуть бути уточнені

Джерело: розраховано автором на основі [6]

мічну специфіку розвитку, природно-кліматичні, матеріальні, трудові та інші особливості регіону.

Розглянемо валовий продукт у розрахунку на одну особу за регіонами за 2007-2014 рр. (табл. 2).

Аналіз даних таблиці 2 свідчить про зростання валового регіонального продукту на одну особу по всім регіонам України. В порівнянні з докризовим 2007 р. таке зростання в 2014 р. відбулося в середньому в 2,5-3 рази. Лідерами є Київська область (+306,38%), Кіровоградська (+306,13%), Вінницька (+297,51%) та Черкаська (+296,47%). Значне зростання відбулося і в цілому по Україні (+238,15%), що

свідчить про позитивні тенденції розвитку економіки.

Проаналізуємо індекси та обсяги виробництва та споживання сільськогосподарської продукції на основі останньої наявної офіційної статистичної звітності (табл. 3).

На основі аналізу даних таблиці 3 можна зробити висновок, що в цілому по Україні та по областях спостерігається зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в 2013 р. порівняно з 2012 р. Причому виробництво зростало переважно до червня 2013 р. (перше півріччя), а потім до кінця 2013 р. відбулося деяке сповільнення обсягів сільськогосподарського виробництва. По дея-

Таблиця 3
Обсяг сільськогосподарського виробництва за регіонами у 2013 році, у %

	Період				2013 р. до 2012 р.
	Січень 2013 р. до січня 2012 р.	Січень- березень 2013 р. до січня-червня 2012 р.	Січень- червень 2013 р. до січня-червня 2012 р.	Січень- вересень 2013 р. до січня-вересня 2012 р.	
Україна	105,6	105,8	115,4	103,0	113,3
Автономна Республіка Крим	65,9	82,6	91,2	96,4	101,2
Вінницька	133,6	144,1	136,6	103,1	123,3
Волинська	101,9	103,9	103,5	102,4	102,6
Дніпропетровська	101,3	95,5	123,3	121,9	131,1
Донецька	95,3	98,1	110,7	102,8	105,8
Житомирська	101,7	102,4	103,8	96,2	105,8
Закарпатська	102,1	102,0	102,5	102,9	102,5
Запорізька	101,8	104,8	142,1	124,3	134,4
Івано- Франківська	110,5	108,5	104,6	100,7	102,0
Київська	113,5	112,3	108,4	89,8	101,3
Кіровоградська	102,1	100,0	116,4	102,5	127,9
Луганська	101,8	99,3	107,9	90,2	103,5
Львівська	100,2	104,8	102,8	100,1	100,7
Миколаївська	95,2	91,4	163,0	123,6	135,4
Одеська	101,9	102,2	133,1	131,6	141,1
Полтавська	115,2	110,2	119,3	93,8	119,6
Рівненська	104,0	103,5	104,4	100,2	106,0
Сумська	105,7	103,0	103,0	90,1	114,4
Тернопільська	107,6	110,4	109,2	100,3	101,3
Харківська	108,4	114,7	123,4	99,5	120,0
Херсонська	112,7	114,7	145,3	114,9	117,7
Хмельницька	115,3	116,3	114,6	100,1	103,2
Черкаська	111,0	105,3	101,5	93,2	106,5
Чернівецька	100,0	102,1	100,6	103,8	103,5
Чернігівська	104,8	101,6	102,5	100,0	102,8
м. Севастополь	...	...	...	...	104,9

Джерело: складено автором на основі [9]

ким областям спостерігалися негативні тенденції зниження виробництва – Дніпропетровська і Миколаївська (I квартал), Житомирська, Київська, Полтавська, Сумська, Харківська і Черкаська (III квартал).

Розглянемо споживання продуктів харчування за регіонами (табл. 4).

За результатами аналізу даних таблиці 4 у 2013 році збереглася позитивна тенденція попередніх років до поступового збільшення споживання населенням плодово-ягідної продукції (зростання порівняно з 2012 р. склало 5,6%). Як і в попередні роки, фактичне спо-

живання за продовольчими групами «хліб і хлібопродукти», «картопля», перевищує раціональну норму, що є свідченням незбалансованості харчування населення, яке намагається забезпечити власні енергетичні потреби за рахунок більш економічно доступних продуктів [8].

Позитивним напрямом розвитку сільського господарства на даний час можна вважати спеціалізацію регіонів. Ця тенденція виникла під впливом ринкових факторів та базується на наявних економічних перевагах окремих регіонів – сприятливих природних, земельних,

Таблиця 4

Споживання основних видів продовольства у 2013 році у розрізі регіонів, на одну особу за рік; кілограмів, штук

	Групи продовольства:									
	хліб і хлібопродукти	м'ясо та м'ясопродукти	молоко і молокопродукти	яйця і яйцепродукти	риба і рибопродукти	овочі і баштанні культури	олії рослинні	цукор і цукровмісні продукти	плоди, ягоди та виноград	картопля
Україна	108,4	56,1	220,9	309	14,6	163,3	13,3	37,1	56,3	135,4
Автономна Республіка Крим	111,6	57,7	187,7	303	15,0	159,0	12,8	36,2	55,0	127,5
Вінницька	117,8	54,0	218,9	314	16,5	175,6	14,4	40,9	58,1	164,4
Волинська	125,0	52,6	242,1	286	12,8	161,2	13,9	41,8	47,3	172,6
Дніпропетровська	101,6	60,1	200,5	327	15,8	165,5	13,3	33,6	66,1	108,0
Донецька	100,7	67,7	207,1	320	15,7	165,8	13,6	37,2	65,6	116,5
Житомирська	117,6	50,5	240,9	318	15,5	145,9	13,5	40,8	48,0	190,0
Закарпатська	121,0	50,6	253,2	288	9,2	159,4	13,1	36,2	54,2	137,4
Запорізька	104,2	54,6	190,1	309	14,4	174,5	12,5	35,4	52,0	101,1
Івано-Франківська	117,5	42,6	269,8	268	8,5	124,6	12,2	36,3	42,3	178,3
Київська	88,1	72,7	231,2	339	20,1	157,1	13,4	31,1	75,9	115,8
Кіровоградська	109,0	57,2	208,5	316	12,9	170,6	12,4	39,5	46,0	151,0
Луганська	109,9	50,8	196,0	300	14,5	155,0	13,5	39,8	46,8	125,3
Львівська	107,2	49,3	238,7	295	11,2	144,8	14,3	38,1	49,5	158,6
Миколаївська	117,3	51,4	227,2	307	17,1	201,9	15,4	40,9	54,9	110,5
Одеська	108,3	48,1	192,0	292	17,7	166,5	14,1	37,2	59,9	101,9
Полтавська	121,6	55,0	240,5	339	13,7	190,2	12,3	36,6	57,6	143,4
Рівненська	110,9	48,9	232,4	310	12,4	152,7	12,3	40,6	42,4	155,4
Сумська	105,7	46,1	212,8	299	11,2	159,9	12,2	35,7	40,1	173,7
Тернопільська	108,5	47,0	241,8	294	10,7	154,6	13,7	31,4	43,3	161,3
Харківська	105,0	58,3	229,5	297	11,9	168,4	11,8	35,4	53,6	117,9
Херсонська	122,3	51,6	199,6	310	15,7	190,3	13,3	42,2	54,6	139,9
Хмельницька	106,8	52,0	249,2	315	10,8	140,5	12,6	33,8	56,8	176,6
Черкаська	123,5	55,6	231,8	313	16,5	182,5	14,8	50,0	54,9	153,5
Чернівецька	118,7	47,4	241,5	295	12,3	169,2	13,1	34,6	55,0	143,2
Чернігівська	123,3	49,9	241,0	290	14,5	176,3	12,5	43,2	43,7	169,9

Джерело: складено автором на основі [8]

кліматичних умовах, а також розвинутою матеріально-технічною базою та ефективністю виробництва. Кожний природо-економічний район має певні об'єктивні резерви для збільшення виробництва продукції. Тому ефективність інтенсифікації виробництва на основі територіальної спеціалізації буде вищою, оскільки поряд з людськими ресурсами у сільському господарстві використовуються суто природні фактори [23].

Отже, не дивлячись на проведені аграрні реформи та істотні структурні зміни, не було створено міцної бази для економічного зростання у сільському господарстві. Основними причинами кризи в АПК є:

- диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію;
- незавершеність та неповнота розпочатих інституційних реформ;
- слабкий розвиток ринкової інфраструктури (фінансово-кредитного механізму, організованих оптових ринків, системи страхування тощо);
- малоефективна та нераціональна підтримка нерентабельних господарств, відсутність реально діючого механізму банкрутства сільськогосподарських підприємств;
- відсутність у суспільстві єдиної думки щодо проведення реформ;
- неповне виконання прийнятих законів органами влади, наявність протиріччя між державними та місцевими підходами до здійснення реформ;
- не вирішене питання утримання соціальної інфраструктури в сільській місцевості.

На сьогодні територіальні особливості та регіональна структура аграрного сектору продовжує формуватися під дією впливу економічної ситуації в країні.

Основні напрями даного процесу можна охарактеризувати таким чином:

1. Надалі великі сільськогосподарські підприємства та їх об'єднання будуть відігравати основну роль в галузі, в основному при виробництві зернових та технічних культур. Контрольні пакети акцій, паїв поступово концентруються в руках відносно невеликої кількості власників, а землі будуть орендуватися у власників земельних паїв з подальшою концентрацією у найефективніших користувачів.

2. Роль особистих та сімейних господарств з часом знизиться у зв'язку з перетворенням великих підприємств в ефективні господарські структури. При цьому найуспішніші з них та ринково орієнтовані трансформуються у фермерські господарства.

3. Підвищення ефективності агропродовольчого виробництва має бути спрямоване на скорочення втрат та невиробничих витрат на всіх стадіях технологічного циклу. Для цього слід визначити їх види, причини виникнення та вплив на результати вирощування і виробництва продукції, а також кінцеві показники діяльності підприємств.

Отже, забезпечення продовольчої безпеки та ефективне функціонування аграрного сектору в сучасних умовах пов'язано з суттєвими змінами у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Це вимагає необхідності проведення нових глибинних досліджень застосування сучасних підходів обґрунтування організаційно-економічного механізму зростання ефективності виробництва продовольства та визначення цільової функції її забезпечення.

Висновки. Продовольча безпека на регіональному рівні є невід'ємною частиною національної безпеки держави. Покращення забезпечення населення продовольством – це важливе соціально-економічне завдання, вирішення якого має величезне значення для розвитку країни та її територіальних утворень.

Дослідження сучасного стану системи продовольчого забезпечення свідчить про скорочення виробництва та споживання більшості продуктів харчування та достатньо великій залежності від імпортованих харчових продуктів. Проблеми забезпечення продовольчими ресурсами характерні для всіх регіонів. Разом з тим, природно-промисловий потенціал АПК дозволяє забезпечити потреби населення майже у всіх основних видах продуктів харчування за рахунок власного виробництва.

На даному етапі не існує єдиного підходу до оцінки рівня продовольчої безпеки регіону. Одні дослідники цього питання розглядають її як стійкий розвиток всього аграрного сектору, інші – як рівень самозабезпечення населення продовольством у конкретному регіоні.

На нашу думку, загальними критеріями забезпечення продовольчої безпеки на регіональному рівні можуть бути:

1. Відповідність кількісного та якісного рівня і раціональної структури споживання продуктів харчування діючим фізіологічним нормам (економічна та фізична доступність).

2. Наявність виробничого потенціалу, в тому числі природних ресурсів, достатнього для забезпечення населення життєво важливими харчовими продуктами, тобто необмежена часовим фактором здатність конкретного регіону підтримувати відповідний рівень

харчування та гарантувати захист від зовнішніх факторів.

3. Відповідність обсягів та структури експортно-імпортних операцій безпечному рівню функціонування регіону через встановлення науково обґрунтованих та економічно доцільних критеріїв власного виробництва.

4. Забезпечення безпеки та якості продук-

тів харчування, їх відповідність світовим стандартам здорового та екологічного харчування.

Таким чином, вирішення продовольчої проблеми на регіональному рівні потребує системного підходу, комплексного аналізу, оцінки можливих варіантів розвитку та пошуку оптимальних шляхів забезпечення населення продовольством.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алтухов А. Методология и методика определения уровня продовольственной безопасности страны / А. Алтухов // АПК: экономика, управление. – 2006. – № 8. – С. 2-6.
2. Андрійчук В.Г. Оцінка макро- і мікропараметрів економіки в контексті продовольчої безпеки України / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2001. – №5. – С. 61-65.
3. Балабанов В.С. Продовольственная безопасность: (международные и внутренние аспекты) / В.С. Балабанов, Е.Н. Борисенко; Рос. акад. предпринимательства. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2002. – 544 с.
4. Білик Ю.Д. Продовольча безпека України: стан та перспективи використання потенційних резервів // Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України у XXI столітті. – К.: ІАЕ УААН, 2001. – С. 139-148.
5. Борщевський П., Дейнеко Л. Продовольча безпека країни: стан і тенденції / П. Борщевський, Л. Дейнеко // Розбудова держави. – 2000. – № 1-6. – С. 66-73.
6. Валовий регіональний продукт (2004-2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/vvp/vrp/vrp2014_u.zip
7. Дейнеко Л.В., Шелудько Е.І., Коваленко А.О. Удосконалення системи продовольчого забезпечення міста та муніципальних закупівель // Механізм регулювання економіки. – 2005. – № 1. – С. 116-121.
8. Звіт про стан продовольчої безпеки у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=c06d7392-f237-4e56-a2dd-9e511a3e53c4>
9. Індеси обсягу сільськогосподарського виробництва за регіонами у 2013 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/sg/sg_reg/isv_reg/isv_u/isv2013_u.html
10. Кіт В., Сафін О., Топіко І. Продовольча безпека: проблеми та шляхи їх розв'язання // Ринкова трансформація економіки АПК: Монографія. У 4-х ч. / За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. Стабілізація доходів сільських товаровиробників. – К.: ІАЕ, 2002. – Ч. 4. – С. 100-103.
11. Колесняк А.А. Управление процессом продовольственного обеспечения в регионе / А.А. Колесняк // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2004. – № 9. – С. 14-16.
12. Копитко В.І. Реформування та регулювання економіки регіонального агропромислового комплексу: Монографія. / В.І. Копитко – Львів, 2005. – 550 с.
13. Косинский П.Д. Продовольственная самообеспеченность региона как эндогенный фактор повышения качества жизни населения на примере Кемеровской области / П.Д. Косинский. – Новосибирск: Изд-во СО РАН, 2005. – 325 с.
14. Лисецький А.С. Продовольча безпека України: теорія, методологія, емпіричний аналіз / А.С. Лисецький. – К.: Оріяни, 2005. – 374 с.
15. Микитюк В.М., Скидан О.В. Формування продовольчої безпеки в Україні: регіональний аспект / В.М. Микитюк, О.В. Скидан. – Житомир: Видавництво Державного агроекологічного університету, 2005. – 248 с.
16. Пасхавер Б. Продовольча доступність / Б. Пасхавер // Економіка України. – 2001. – № 6. – С. 69-77.
17. Сичевський М.П. Удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку харчової промисловості України: Монографія / М.П. Сичевський. За ред. С.І. Дорогунцова. – К.: Наук. світ, 2004. – 374 с.
18. Скидан О.В. Про особливості розвитку цінової ситуації на споживчому ринку та її вплив на продовольчу безпеку держави / О.В. Скидан // Ринкова трансформація економіки АПК: Монографія. У 4-х ч. / За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Амбросова, Г.Є. Мазнева. Стабілізація доходів сільських товаровиробників. – К.: ІАЕ, 2002. – Ч. 4. – С. 308-311.
19. Ткаченко В.Г. Региональные аспекты стратегии развития сельского хозяйства / В.Г. Ткаченко // Стенограма 3-х Всеукр. зборів (конгресу) вчених економістів-аграрників 20-30 березня 2001 року. – К.: 2001. – 144 с.

20. Ушачев И.Г. Продовольственная безопасность России на пороге вступления в ВТО / И.Г. Ушачев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.cnshb.ru/journals/2002/07118/00489298/part2/1/htm>.

21. Чemezov С.М. Управление системой обеспечения продовольственной безопасности в регионе: Автореф. Дис. канд. экон. Наук: 08.00.05 / Уральский государственный экономический университет, Екатеринбург, 2005. – 29 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.context-c>

22. Binswanger Н.Р. Determinants of Agricultural Supply and Adjustment Policies // Food and Agricultural Policies under Structural Adjustmen (Seminar of the European Association of Agricultural Economists). – Hohenheim, 1994. – P. 121.

23. Sadoulet E., De Janvry A. Quantitative development policy analysis. Baltimore: Johns Hopkins University Press. – 1995. – P. 99.

24. Stringer R. Food security in developing countries. – Adelaide, CIES, 2001. – P. 39.